

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

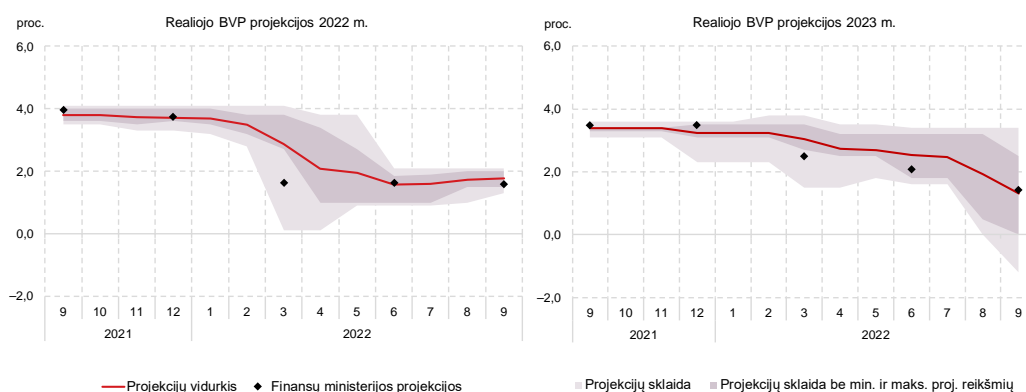
2022 m. rugsėjo 20 d. Nr. BPE-7

Vilnius

Esant išskirtiniam neapibrėžtumui, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas ekonominės raidos scenarijus (ERS) yra nulemtas įvadytų prielaidų ir yra pagrįstas esamais statistiniais duomenimis. Fiskalinė institucija, kurios funkcijas vykdo Valstybės kontrolė (toliau – VK FI), tvirtina¹ 2022 m. rugsėjo 12 d. Finansų ministerijos paskelbtą 2022–2025 m. ekonominės raidos scenarijų, kuris yra tinkamas valdžios sektoriui priskiriamiems biudžetams rengti.

Išliekantį 2022 m. ir augantį 2023 m. neapibrėžtumą iliustruoja Lietuvai BVP projekcijas skelbiančių institucijų projekcijų sklaidos grafikas (1 pav.). 2022 m. rugsėjo mėn. ERS realiojo BVP projekcijos 2022–2023 metams atitinka kitų institucijų projekcijų vidurkį. Rugsėjo–rugsėjo mėn. kitų institucijų 2023 m. realiojo BVP projekcijos pastebimai išsiskiria, tad išaugusių sklaida rodo, kad šiuo metu numatyti ekonomikos perspektyvas 2023 m. yra ypač sudėtinga. Be to, situacijai sparčiai besikeičiant, birželio–liepos mėn. skelbtos institucijų projekcijos 2023 m. skiriasi nuo naujausių, skelbtų pastaraisiais mėnesiais.

1 pav. Realiojo BVP projekcijų sklaida 2022–2023 m.

Apskaičiuojant projekcijų sklaidą įtrauktos šių institucijų projekcijos: Europos Komisijos, Tarptautinio valiutos fondo (TVF), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO), Lietuvos banko, AB „Swedbank“, AB „SEB“, AB „Luminor“ (horizontali ašis atitinka projekcijų skelbimo mėnesį).

Šaltinis – Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

¹ Sprendimas dėl tvirtinimo priimtas remiantis duomenimis, kurie buvo prieinami iki 2022-09-01. Finansų ministerija iki tol, kol bus atšauktos išskirtinės aplinkybės, turi bent kartą per ketvirtį viešai paskelbti atnaujintą ekonominės raidos scenarijų.

Atsižvelgiant į tai, kartu su šiuo dokumentu skelbiamoje išvadoje dėl susidariusios padėties atitikties išskirtinių aplinkybių sąvokai atšaukiamos dėl COVID-19 pandemijos paskelbtos išskirtinės aplinkybės ir tvirtinamos išskirtinės aplinkybės dėl susiklosčiusios geopolitinės situacijos. Dėl šių priežasčių, pasikeitus vidaus ir išorės sąlygoms, lemiančioms reikšmingą ekonominės situacijos pasikeitimą, scenarijus gali neišsipildyti. Toliau pateikiamas detalus makroekonominės aplinkos, rizikos veiksnių, rugsėjo mėn. ERS prielaidų ir projekcijų vertinimas.

MAKROEKONOMINĖ APLINKA, PRIELAIDOS IR RIZIKOS VEIKSNIAI

Energetinės krizės Europoje fone, rugsėjo mėn. ekonominės raidos scenarijaus 2022–2025 m. prielaidos peržiūros žemyn (1 lentelė). Vasarą skelbdama ekonominės raidos prognozes Europos Komisija (EK) atnaujino prielaidas, kuriomis remiasi Finansų ministerija sudarydama rugsėjo mėn. ERS. Daugelis 2022 m. pavasarį prognozuotų neigiamų rizikų pasitvirtino. EK vertinimu, 2022–2025 m. numatomas silpnesnis euro kursas JAV dolerio atžvilgiu, pasaulio ir Europos Sąjungos (ES) BVP augimas bus lėtesnis, o naftos kaina aukštesnė, nei buvo tikėtasi rengiant pavasario prognozes. EK peržiūrėjus prielaidas neigiama kryptimi, rugsėjo mėn. ERS yra sumažinta ir pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų augimo prielaida 2023–2025 m. Remiantis kitų tarptautinių institucijų baziniais scenarijais, EZ ekonomika 2023 m. augs, tačiau lėčiau nei anksčiau prognozuota².

1 lentelė. Finansų ministerijos 2022 m. rugsėjo mėn. ekonominės raidos scenarijaus prielaidos

Rodiklis	2021	2022P	2023P	2024P	2025P
JAV dolerio ir euro keitimo kursas*	1,18	1,06 (1,09) ▼	1,05 (1,08) ▼	1,05 (1,08) ▼	1,05 (1,08) ▼
Pasaulio (be ES) BVP augimas, proc.*	5,9	3,0 (3,3) ▼	3,3 (3,7) ▼	3,3 (3,7) ▼	3,3 (3,7) ▼
Europos Sąjungos BVP augimas, proc.*	5,4	2,7 (2,7)	1,5 (2,3) ▼	1,5 (2,3) ▼	1,5 (2,3) ▼
Pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų augimas, proc.	5,3	1,9 (1,3) ▲	1,0 (2,2) ▼	1,0 (2,2) ▼	1,0 (2,2) ▼
Naftos kainos (Brent, JAV doleriais už barelį)*	70,7	108,2 (103,6) ▲	95,6 (93,5) ▲	95,6 (93,5) ▲	95,6 (93,5) ▲

▼ – neigiama peržiūra ▲ – teigiama peržiūra

*Techninė prielaida, kurią 2022 m. liepos 14 d. viešai paskelbė Europos Komisija.

Šaltinis – Finansų ministerija

Aukštos gamtinių dujų ir kitų energetinių išteklių kainos, atslūgstantys, bet vis dar išliekantys, tiekimo grandinių trikdžiai ir geopolitinės situacijos neapibrėžtumas blogina pasaulio ekonomikos augimo perspektyvas. JAV, kuri sudaro daugiau nei penktadalį pasaulio BVP, darbo rinkos rodikliai išlieka stiprūs, tačiau ekonomika nebeauga antrą ketvirtį iš eilės³. JAV mažiau priklauso nuo tiesioginių prekybos ryšių su Rusija ir importuojamų energetinių išteklių, tačiau šalyje taip pat stebimos neigiamos vartotojų ir investuotojų nuotaikos. Tam įtakos turi tvyranti geopolitinė įtampa Europoje, dėl spartėjančios prekių ir paslaugų infliacijos mažėjantis namų ūkių vartojimas šalyje, JAV centrinio banko griežtinama pinigų politika, tiekimo grandinių trikdžiai. Rugpjūčio mėn., palyginti su liepos mėn., JAV verslo aktyvumo rodikliai, tokie kaip pirkimo

² Europos centrinis bankas (ECB) 2022 m. rugsėjo mėn. projekcijose mažina EZ augimą 2022–2023 m. atitinkamai 0,3 ir 1,2 proc. p., TVF liepos mėn. – 0,2 ir 1,1 proc. p., EBPO birželio mėn. – 1,7 ir 0,9 proc. p., lyginant su prieš tai prognozuotais rodikliais.

³ Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, 2022 m. I ketv., palyginus su prieš tai buvusiu ketv., JAV ekonomika susitraukė 0,4 proc. 2022 m. II ketv., palyginus su prieš tai buvusiu ketv., ekonomika susitraukė 0,1 proc.

vadybininkų indeksai (PMI) ⁴ rodo, kad pramonės aktyvumas mažėjo ir siekė 51,5, o paslaugų nukrito iki 43,7, tai žymi susitraukimą šiame sektoriuje.

Prie pasaulio ekonomikos lėtėjimo prisideda ir Kinijos⁵, antrosios didžiausios pasaulio ekonomikos, taikomi su COVID-19 pandemijos valdymu susiję ribojimai, prisidedantys prie tiekimo grandinių trikdžių. Situaciją prastina ir nekilnojamojo turto rinkos iššūkiai, susiję su statytojų skolų krize, kai šis sektorius sudaro apie 30 proc. Kinijos BVP.

Europos Sąjungos ekonomika 2022 m. I pusr. augo⁶, tačiau perspektyvas neigiamai veikia aukštos žaliavų ir energetinių išteklių kainos, išliekantys tiekimo grandinių trikdžiai, mažėjanti namų ūkių perkamoji galia ir atitinkamai prastėjantys vartotojų ir investuotojų lūkesčiai. Rugsėjo mėn. pramonės PMI siekė 49,6, o paslaugų – 49,8. Didelę įtaką EZ ūkio raidai turi Vokietijos, pagrindinės Lietuvos eksporto partnerės, pramonė: ypač stipriai nuo energetinių išteklių priklausančios chemijos pramonės ir pagrindinių metalų gamyba, taip pat mašinų ir įrenginių gamyba. 2022 m. II ketv. chemikalų ir chemijos produktų ir pagrindinių metalų gamybos produkcija taip pat traukėsi Prancūzijoje, Italijoje ir Ispanijoje. Silpnėjantys ekonominiai rodikliai stebimi ir kitose Lietuvos pagrindinėse prekybos partnerėse⁷, pavyzdžiui, Lenkijos ekonomika 2022 m. II ketv., palyginus su atitinkamu 2021 m. laikotarpiu, krito 2,1 proc.

2021 m. dujų importas iš Rusijos į ES sudarė beveik pusę viso dujų importo, o 2022 m. rugsėjo mėn. pradžioje Rusija neribotam laikui šį tiekimą nutraukė. Siekiant koordinuoto ES pasiruošimo artėjančioms žiemoms, 2022 m. rugsėjo mėn. ES šalys savanoriškai sutiko sumažinti gamtinių dujų suvartojimą 15,0 proc.⁸ ir įsipareigojo iki tų pačių metų lapkričio 1 d. dujų saugyklas užpildyti bent 80 proc. Vis dėlto, nors šis įsipareigojimas buvo pasiektas anksčiau, esant nepalankioms gamtinėms sąlygoms ir dujų vartojimui nemažėjant, esamų dujų saugyklose neužteks, o tai lemtų aukštesnę jų kainą. Lietuva neimportuoja dujų iš Rusijos, tačiau dėl smukusios nuo dujų priklausančios EZ pramonės poveikis ekonomikai būtų juntamas netiesiogiai. Be to, dujos yra viena svarbiausių elektros energijos kainų dedamoji dalis. Remiantis Europos centrinio banko rugsėjo mėn. pesimistiškiausiu scenarijumi dėl dujų kainų 2023 m. EZ ekonomika susitrauktų iki 0,9 proc.

Siekdami suvaldyti infliaciją centriniai bankai toliau kelia palūkanų normas. Europos centrinis bankas rugsėjo mėn. didina bazines palūkanų normas 0,75 proc. p. Tai neigiamai veiks namų ūkių vartojimo ir įmonių investicinius sprendimus tiek Lietuvoje, tiek euro zonoje. JAV centrinis bankas toliau didina palūkanų normas 0,75 proc. p. iki intervalo 2,25–2,5 proc. Lenkijos, Jungtinės Karalystės, Norvegijos ir kitų šalių centriniai bankai tęsia bazinių palūkanų normų⁹ didinimą.

Pokyčiai vyksta ir valiutų rinkose. Iki 2022 m. liepos mėn. stipresnis euras JAV dolerio atžvilgiu pradėjo silpnėti ir atpigo 4 proc. Liepos 12 d. kursas susilygino, tačiau ECB sprendimas dėl bazinių palūkanų normų kėlimo leido eurui nežymiai stiprėti. Bendrosios EZ valiutos kurso silpnėjimas skatina importuojamų prekių, ypač energetinių žaliavų, kainų augimą, o tai gali prisidėti prie infliacijos. Rugsėjo mėn. ERS prielaida dėl valiutų

⁴Mažesnė nei 50 PMI reikšmė rodo atitinkamo sektoriaus susitraukimą.

⁵Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, 2022 m. I–II ketv. Kinijos BVP per metus atitinkamai augo 4,8 ir 0,4 proc.

⁶2022 m. I–II ketv. ES BVP per metus atitinkamai augo 5,5 ir 4,0 proc., EZ – 5,4 ir 4,0 proc.

⁷2022 m. I pusr. pagrindinės lietuviškos kilmės prekių eksporto partnerės: Vokietija (10,0 proc.), Lenkija (9,3 proc.), JAV (8,0 proc.), Latvija (7,6 proc.), Nyderlandai (6,3 proc.), Švedija (6,3 proc.).

⁸Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/>.

⁹Lenkijos centrinis bankas padidino bazines palūkanų normas 0,25 proc. p. iki 6,75 proc., Jungtinės Karalystės ir Norvegijos – 0,5 proc. p., atitinkamai iki 1,75 ir 1,85 proc., Danijos – 0,75 proc. p., iki 0,65 proc. Vengrijos – 1 proc. p., iki 11,75 proc.

kurso 2022–2025 m. yra mažinama (1 lentelė). Pagal ECB rugsėjo mėn. projekcijas 2022 – 2023 m. numatomas euro silpnėjimas JAV dolerio atžvilgiu, tačiau pagal ateities sandorius¹⁰ nuo 2023 m. euras turėtų stiprėti.

Pastaraisiais mėnesiais naftos ir kitų žaliavų, tokių kaip metalai ir mediena, kainos mažėjo.

Labiausiai tai lėmė rinkose vyraujantys neigiami lūkesčiai dėl lėtėjančios pasaulio ekonomikos. Vario ir plieno kainos rugsėjo mėn. pradžioje, palyginti su kovo mėn., smuko trečdaliu, o medienos – daugiau kaip pusę. Per vasarą „Brent“ naftos kaina smuko 18,7 proc. ir grįžo į lygį, buvusį prieš prasidedant karui Ukrainoje. Prie šio kainos pokyčio taip pat prisidėjo išaugusi naftos gavyba, teigiami lūkesčiai dėl Irano branduolinio susitarimo bei Kinijoje taikomos pandemijos valdymo priemonės. Kita vertus, susiklosčiusi situacija Europos energetikos rinkoje ir išliekantis naftos pasiūlos ir paklausos disbalansas jos kainą išlaikė aukštesnio nei 2019 m. lygio, kuris vidutiniškai siekė 64 JAV dolerius už barelį. Remiantis ateities sandoriais, numatoma, kad „Brent“ naftos kaina 2022 ir 2023 m. atitinkamai sieks 96,5 ir 86,4 JAV dolerio už barelį¹¹, kuri yra mažesnė nei rugsėjo mėn. ERS prielaidose (1 lentelė).

Rizikos veiksniai išlieka daugiausiai susiję su geopolitine situacija ir kylančiomis palūkanų normomis. Lėtėjant pasaulio ekonomikos augimui, išliekant neapibrėžtumui dėl karo Ukrainoje eigos, Lietuvos ekonominė raida priklausys nuo šių rizikos veiksnių:

- Iššūkiams energetikos srityje Europoje ir rekordiška aukštos energetinių išteklių kainos, dėl kurių vis daugiau įmonių būtų priverstos riboti veiklą, gali stipriau nei tikimasi paveikti gamybos apimtį ir darbo rinką tiek Europoje, tiek Lietuvoje, o tai veiktų Lietuvos eksportą. Atitinkamai, mažėjant namų ūkių perkamajai galiai, privatus vartojimas dar labiau lėtėtų. Neatmetama, kad tokiu atveju 2023 m. Lietuvos ekonomika galėtų susitraukti.
- ECB ir kitų centrinių bankų didinamos palūkanų normos gali sumažinti vidaus paklausą stipriau, nei tikėtasi, ir taip dar labiau neigiamai paveikti tiek Lietuvos, tiek pasaulio ekonomikos augimą bent trumpuoju laikotarpiu.
- Silpnėjantis euras JAV dolerio atžvilgiu gali ir toliau didinti importuojamų žaliavų kainas. Tai atitinkamai prastintų einamosios sąskaitos deficitą, sparčiau didintų išorės veiksnių sukeltą infliaciją.
- Lietuvoje vidutinio laikotarpio rizikos išlieka susijusios su struktūrinių reformų įgyvendinimu, ypač švietimo ir sveikatos srityse, struktūriniu nedarbu¹².
- Taip pat išlieka kitos rizikos, susijusios su naujomis COVID-19 atmainomis ir besitęsiančiais tiekimo grandinių trikdžiais.
- ES valstybių narių vyriausybės sprendimai ir EK svarstomi struktūriniai pokyčiai ir intervencijos, pavyzdžiui, susiję su aukštų energijos kainų problemų sprendimu, gali teigiamai veikti visos bendrijos ekonominę raidą. Palankaus poveikio tikimasi iš ES fondų, Ekonomikos atsparumo ir gaivinimo priemonės ir kitų lėšų tiek Lietuvoje, tiek ES.

¹⁰ Pagal ateities sandorius, euro ir JAV dolerio kursas 2022–2025 m. laikotarpiu atitinkamai sieks 1,00, 1,02, 1,04 ir 1,05. Pagal 2022-08-24 duomenis www.barchart.com.

¹¹ 2022-09-05 duomenimis. Prieiga per internetą: www.barchart.com.

¹² 2022-06-28 TVF šalies ataskaita Lietuvai. Prieiga per internetą:

<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/07/27/Republic-of-Lithuania-Selected-Issues-521365>.

2022–2025 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS

2022-09-12 Finansų ministerijos paskelbtas 2022–2025 m. ekonominės raidos scenarijus yra tvirtinamas, nes BVP palyginamosiomis ir to meto kainomis, namų ūkių vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčių projekcijos (2 lentelė) neprieštarauja fiskalinės institucijos funkcijas vykdančios Valstybės kontrolės ekspertiniam vertinimui.

Projektuojama, kad vidaus paklausos skatinamas Lietuvos realusis BVP 2023 m. toliau augs, tačiau lėtesniu tempu nei 2022 m. Po stiprios 2022 m. pradžios šalies ekonomikos plėtra šių metų II ketv., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, pastebimai sulėtėjo ir siekė 1,8 proc.¹³ Teigiamą metinį augimą lėmė grynasis eksportas ir nuosaikiai kilusios namų ūkių vartojimo išlaidos. Bendrąją pridėtinę vertę minėtu laikotarpiu labiausiai skatino apdirbamoji gamyba, prie kurios rezultatų reikšmingai prisidėjo medienos pramonė, baldų ir metalo gaminių gamyba. Neigiamos įtakos turėjo didmeninės ir mažmeninės prekybos; transporto; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įmonių rezultatai. Išaugus neapibrėžtumui dėl karo Ukrainoje, pramonės produkcijos (išskyrus rafinuotus naftos produktus) metinis augimas 2022 m. kovo–birželio mėn. išliko dviženklis (1 priedas). Vis dėlto, mažėjant prekių paklausai ir augant gamybos sąnaudoms dėl energijos kainų šuolio, liepos mėn. šis rodiklis padidėjo vos 3,4 proc. Chemijos pramonė bei mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas labiausiai mažino apdirbamosios gamybos rezultatus.

2 lentelė. Finansų ministerijos 2022 m. rugsėjo mėn. ekonominės raidos scenarijaus projekcijos

Rodiklis, proc.	2021	2022P	2023P	2024P	2025P
Pagrindiniai makroekonominiai rodikliai, pokytis					
BVP palyginamosiomis kainomis	5,0	1,6 (1,6)	1,4 (2,1) ▼	3,0 (3,0)	3,0 (3,0)
Namų ūkių vartojimo išlaidos	7,4	2,5 (2,5)	2,7 (3,2) ▼	3,4 (3,4)	3,4 (3,4)
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	0,5	0,6 (0,5) ▲	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	7,0	3,0 (3,2) ▼	4,5 (4,8) ▼	5,4 (5,4)	5,4 (5,4)
Prekių ir paslaugų eksportas	15,9	3,0 (-2,5) ▲	2,0 (2,8) ▼	3,7 (3,7)	3,7 (3,7)
Prekių ir paslaugų importas	18,7	3,9 (-1,2) ▲	3,1 (4,0) ▼	4,1 (4,1)	4,1 (4,1)
BVP to meto kainomis	11,9	18,0 (15,3) ▲	7,5 (8,2) ▼	5,1 (5,0) ▲	5,1 (5,0) ▲
Kainų rodikliai, pokytis					
BVP defliatorius	6,5	16,2 (13,5) ▲	6,0 (6,0)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Suderintas vartotojų kainų indeksas (vidutinis metinis)	4,6	17,8 (15,8) ▲	6,0 (6,0)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Darbo rinkos rodikliai					
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis	10,6	12,0 (13,2) ▼	8,1 (8,4) ▼	5,0 (5,0)	5,0 (5,0)
Nedarbo lygis (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį)	7,1	6,3 (7,0) ▼	6,8 (7,0) ▼	6,7 (6,7)	6,4 (6,4)
Užimtų gyventojų skaičiaus (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį), pokytis	0,8	1,0 (0,7) ▲	0,0 (0,0)	-0,2 (-0,2)	-0,4 (-0,4)

*Skliausteliuose pateiktos Finansų ministerijos 2022 m. birželio mėn. ekonominės raidos scenarijaus projekcijos.

**Pagal ERS vertinimo ir tvirtinimo aprašą, violetiniame fone pažymėti VK FI tvirtinami ERS rodikliai.

Šaltinis – Finansų ministerija

¹³ Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, Lietuvos realusis BVP 2022 m. II ketv., palyginti su 2022 m. I ketv., sumažėjo 0,5 proc.

Įtempta padėtis energetinių išteklių rinkose ir spartus vartotojų kainų augimas, prastėjantys verslo ir gyventojų lūkesčiai, blogėjančios pagrindinių Lietuvos tarptautinės prekybos partnerių ekonominės perspektyvos sudarys sudėtingas sąlygas šaliai ūkiui augti antroje 2022 m. pusėje ir 2023 m. pradžioje. Palyginamosios bazės efektas, turėjęs teigiamą poveikį metiniam ekonomikos augimui 2022 m. I ketv., pradės veikti priešinga kryptimi. Atsižvelgiant į stiprų 2022 m. I pusm. realiojo BVP augimą (3,2 proc.) ir aukščiau minėtus veiksnius, rugsėjo mėn. ERS numatoma, kad 2022 m. šalies ekonomika padidės 1,6 proc. Tuo tarpu realiojo BVP augimo projekcijos 2023 m. mažinamos iki 1,4 proc. Scenarijuje numatoma, kad šio rodiklio augimą visu vidutiniu laikotarpiu palaikys namų ūkių vartojimo išlaidos ir investicijos, o grynojo eksporto įtaka bus neigiama.

Lietuvos tarptautinės prekybos rezultatai 2022 m. I pusm. buvo veržlūs, tačiau projektuojama, kad dėl nepalankių išorės veiksnių realiojo eksporto ir importo augimas 2022–2023 m. lėtės. Po itin palankių 2022 m. I ketv. rezultatų, realiojo prekių ir paslaugų eksporto ir importo augimas šių metų II ketv., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, siekė atitinkamai 8,1 ir 7,3 proc. Balandžio–birželio mėn. lietuviškos kilmės prekių¹⁴ eksporto vertės metinis augimas viršijo 20 proc. Tam daugiausiai įtakos turėjo plastikų ir jų dirbinių, baldų, medienos ir jos dirbinių eksportas. Tuo tarpu lietuviškos kilmės mineralinių produktų eksportą neigiamai veikė planuotas AB „ORLEN Lietuva“ kapitalinis remontas. 2022 m. II ketv. prekių reeksportas¹⁴ per metus augo 4,8 proc. Vidaus paklausa 2022 m. II ketv. toliau skatino spartų prekių¹⁴ ir paslaugų importo vertės augimą, siekusių atitinkamai 17,3 ir 34,0 proc. Birželio mėn. pasibaigus taikomų ES sankcijų pereinamam laikotarpiui, beveik sustojo tokių žaliavų, kaip mediena, geležis ir plienas, importas iš Baltarusijos. Pažymėtina, kad prie minėtų tarptautinės prekybos rodiklių augimo prisidėjo ir spartėjantis eksporto bei importo kainų kilimas.

Gerai 2022 m. I pusm. rezultatai, numatomas¹⁵ dešimtadaliu geresnis nei 2021 m. grūdų derlius leidžia koreguoti 2022 m. realiojo prekių ir paslaugų eksporto ir importo projekcijas teigiama kryptimi (2 lentelė). Vis dėlto, Europoje susidariusi įtempta geopolitinė situacija ir sudėtinga padėtis energetinių išteklių rinkose lėtins pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų augimą 2022–2023 m. Iššūkiai išlieka energijos kainų pažeidžiamuose pramonės sektoriuose, todėl tarptautinei prekybai antroji 2022 m. pusė numatoma mažiau palanki. Rugsėjo mėn. ERS projektuojama, kad Lietuvos realiojo eksporto ir importo augimas 2022–2023 m. lėtės.

Atsargūs lūkesčiai gali paskatinti dalį verslų atidėti investicijas, tačiau tikimasi teigiamo poveikio iš viešojo sektoriaus įgyvendinamų projektų. 2022 I ketv. metinis bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo (BPKF) pokytis siekė 5,4 proc., tačiau investicijos 2022 m. II ketv. neaugo. Tai labiausiai lėmė aukšta palyginamoji bazė ir 2022 m. ketv. sumenkusios išlaidos kitiems pastatams ir statiniams (–2,8 proc. p. įtaka) bei transporto įrangai (–1,6 proc. p. įtaka). Remiantis verslo tendencijų apklausos duomenimis, verslo lūkesčiai rugpjūčio mėn. buvo paveikti mažiau nei COVID-19 pandemijos laikotarpiu, tačiau daugėja įmonių teigiančių, kad augimą slopina paklausos trūkumas, finansinės problemos. Energijai imlios pramonės šakos susiduria su iššūkiais¹⁶ plėtojant veiklą. Taigi neapibrėžtumas dėl geopolitinės padėties ir pasaulio ekonomikos lėtėjimo poveikio paklausos perspektyvoms, taip pat išaugusios kainos, medžiagų, įrenginių trūkumas, likvidumo problemos gali neigiamai paveikti bendrojo pagrindinio kapitalo formavimą.

¹⁴ Neįskaitant mineralinių produktų.

¹⁵ Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Prieiga per internetą: <https://www.laei.lt/?mt=aktualijos&naujiena=596>.

¹⁶ Rugpjūčio mėn. gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis chemikalų ir chemijos produktų gamyboje siekė 69,2 proc., o guminių ir plastikinių gaminių – 64,4 proc.

Kita vertus, brangi energija gali paskatinti investuoti į energetikos infrastruktūrą, energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančią energiją. Poreikį tolesniems investiciniams projektams rodo ir aukštas pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimas, kuris rugpjūčio mėn. sudarė 79,0 proc. BPKF augimą 2022 m. ir paspartėjimą 2023 m. (2 lentelė) turėtų palaikyti viešojo sektoriaus investicijos, kurias teigiamai veiks ES daugiametės finansinės programos, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo ir kitos priemonės.

2022 m. I pusm. vidaus vartojimo raida buvo netolygi, likusį pusmetį augimą toliau slopins infliacija. 2023 m. lėtėjant kainų kilimui, tikimasi privataus vartojimo nuosaikais augimo. Spartų augimą (7,6 proc.) šių metų pradžioje, 2022 m. II ketv. pakeitė sulėtėjimas iki 0,6 proc. Mažesniau augimui įtakos turėjo aukšta palyginamoji bazė, suprastėję vartotojų lūkesčiai, gyventojų pajamų augimą viršijanti infliacija bei susitraukusi vidaus prekyba. 2022 m. balandžio–birželio mėn., palyginti su atitinkamu 2021 m. laikotarpiu, mažmeninės prekybos (be degalų) apyvarta sumažėjo 1,1 proc., o liepos mėn. 4,2 proc. Minėtu laikotarpiu šio rodiklio neigiamą metinį pokytį lėmė maisto prekių pardavimų susitraukimas, o birželio–liepos mėn. prisidėjo ir mažėjanti prekyba ne maisto prekėmis. Kita vertus, maitinimo paslaugų vartojimas toliau auga.

Didelė infliacija mažina gyventojų perkamąją galią, o tai kartu su prastėjančiais gyventojų lūkesčiais ir toliau neigiamai veiks mažmeninę prekybą. Palūkanų normų padidėjimas ribos dalies namų ūkių vartojimo galimybes. Vis dėlto augsiantis darbo užmokestis, Vyriausybės¹⁷ infliacijos pasekmių švelninimo ir kitos priemonės teigiamai veiks namų ūkių disponuojamas pajamas. Tai kartu su pandemijos laikotarpiu sukauptomis gyventojų santaupomis sudarys sąlygas palaikyti namų ūkių vartojimo išlaidų augimą 2022 m., o 2023 m. sumažėjus infliacijai – šiam rodikliui augti šiek tiek sparčiau (2 lentelė). VK FI pažymi, kad privataus vartojimo įverčiams 2022–2023 m. yra rizikų, sietinų su mažesne, nei tikėtasi, vidaus paklausa prastėjant gyventojų lūkesčiams.

Tęsiantis energetinių išteklių ir maisto kainų šuoliui, 2022 m. rugsėjo mėn. ERS projektuojama, kad šiais metais suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI) augimas sieks 17,8 proc. Rugpjūčio mėn., lyginant su liepos mėn., SVKI pakilo 0,6 proc. Toks mėnesinis pokytis yra žemiausias nuo 2021 m. rugpjūčio. Palyginus su rodikliu prieš metus, SVKI pokytis siekė 21,1 proc. Didžiausią įtaką šiam įverčiui darė būsto, vandens, elektros, dujų ir kito kuro (6,3 proc. p.), maisto ir nealkoholinių gėrimų (6,1 proc. p.) bei transporto (3,4 proc. p.) komponentės. 2022 m. aukštą metinį infliacijos įvertį lems energetinių išteklių ir maisto kainos, kurias didele dalimi veikia situacija pasaulinėse rinkose. Aukštų energetinių prekių kainų poveikis gali būti juntamas ir dėl padidėjusios kitų prekių ir paslaugų savikainos, o tai lemia jų kainų augimą. Vis dėlto, prie dviženklų grynosios ir paslaugų infliacijos skaičių prisideda ir spartus darbo užmokesčio augimas. Išaugus trąšų kainoms¹⁸, maisto kainų infliacija gali išlikti sparti ir 2023 m. Kita vertus tikimasi, kad situacija energetikos rinkose stabilizuosis. Finansų ministerija projektuoja, kad veikiamas bazės efekto 2023 m. SVKI augimas turėtų sulėtėti iki 6,0 proc., o 2024–2025 m. iki 2,0 proc.

Projektuojant spartesnį SVKI kilimą, teigiama kryptimi peržiūrėta ir bendrojo kainų lygio 2022 m. projekcija. Augant SVKI atitinkamai auga ir namų ūkių vartojimo išlaidų defliatorius. Energetinių išteklių kainų šuolis skatina ypač spartų importo defliatoriaus

¹⁷ 2022-05-17 patvirtintas atnaujintas 2022 m. biudžetas, kuriame numatytos infliacijos pasekmių švelninimo priemonės: didinti senatvės pensijas, kitas socialines išmokas ir neapmokestinamąjį pajamų dydį. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3d978f53d74911ecb1b39d276e924a5d>.

¹⁸ Žemės ūkio rinkos informacinės sistemos (AMIS) pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.amis-outlook.org/news/detail/en/c/1155862/>.

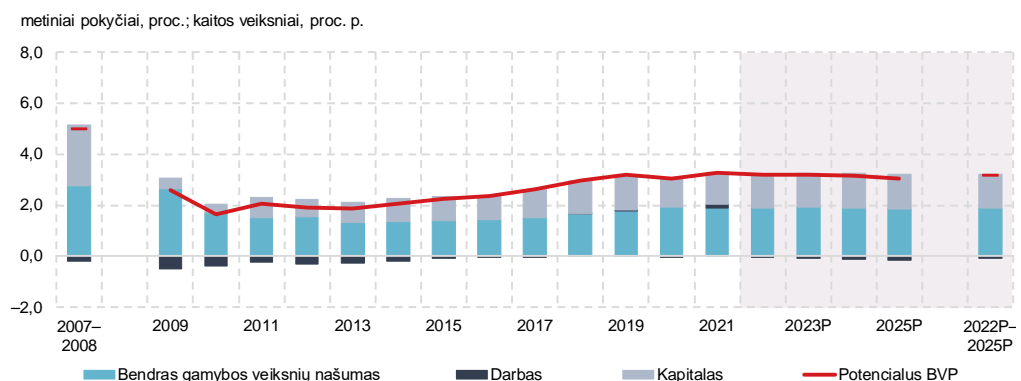
augimą. Taip pat numatoma, kad eksporto, BPKF ir valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų defliatoriai augs labiau, nei 2021 m. Finansų ministerija projektuoja, kad bendrojo kainų lygio augimas 2022 m. sieks 16,2 proc., o 2023 m. galėtų sulėtėti iki 6,0 proc.

2022 m. I pusr. situacija darbo rinkoje išlieka stabili, tačiau dėl galimo ekonomikos sulėtėjimo prognozuojama, kad 2023 m. nedarbo lygis gali didėti, o bruto darbo užmokestis augti lėčiau, nei 2022 m. Nedarbo lygis 2022 m. II ketv. sumažėjo iki 5,2 proc. ir yra žemiausias nuo 2008 m. 2022 m. I pusr. užimtų gyventojų skaičius¹⁹, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, išaugo 5,6 proc., o vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (VDU) augo 13,8 proc. Tiek nedarbo lygio, tiek VDU pokyčius iš dalies lėmė besitęsiantis darbuotojų trūkumas, kurį rodo aukštas laisvų darbo vietų lygis²⁰, išlikęs toks pat kaip ir prieš metus. Tiesa, įtampą šalies darbo rinkoje sušvelnino Ukrainos karo pabėgėliai, kurie papildė Lietuvos darbo jėgą.

Rugsėjo mėn. ERS numatoma, kad 2022 m. nedarbo lygis, palyginti su 2021 m., mažės, o užimtų gyventojų skaičius augs. Mažėjanti paklausa vidaus ir užsienio rinkose, aukštos energijos kainos energijai imlioms įmonėms ir kai kurioms neturint galimybių prisitaikyti prie pasikeitusios situacijos gali lemti nedarbo lygio augimą trumpuoju laikotarpiu. Stiprus 2022 m. I pusr. augimas, išliekantis spaudimas didinti darbo užmokestį dėl darbuotojų trūkumo ir sparčios infliacijos rodo, kad VDU augimas 2022 m. išlaikys dviženklį tempą. 2023 m. VDU augs lėčiau, nei 2022 m. dėl rizikų, susijusių su privataus sektoriaus įmonių veikla. Kita vertus, Vyriausybei priėmus diskrecinius sprendimus (pavyzdžiui, dėl minimalaus mėnesinio ir viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimų didinimo), VDU augimas gali būti spartesnis, nei projektuojama (2 lentelė).

Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, 2022–2025 m. projektuojamas potencialus BVP²¹ kasmet turėtų padidėti vidutiniškai apie 3,1 proc. (2 pav.). Išskiriant kaitos veiksnius, bendras gamybos veiksnių našumas potencialaus BVP augimą didina apie 1,9 proc. p. Kapitalo įnašas, kuris yra glaudžiai susijęs su bendra investicijų raida, prisideda 1,3 proc. p. Darbo veiksnio įtaka yra neigiama ir siekia –0,1 proc. p. VK FI vertinimu, tikėtina, kad produkcijos atotrūkis nuo potencialo 2022 m. sudarys 0,3 proc. pot. BVP, o 2023 m. sieks –1,4 proc. pot. BVP. Atnaujintoje Lietuvos ekonomikos temperatūros diagramoje matyti, kad 2022 m. III ketv. ekonomikos temperatūra, tikėtina, išliks aukšta (2 priedas).

2 pav. Potencialaus BVP augimas ir jo kaitos veiksniai

Šaltinis – Eurostatas, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

¹⁹ 2022 m. II ketv. užimtų gyventojų skaičius siekė 1436,2 tūkst., o palyginti su prieš tai buvusiu ketvirčiu augo 4,0 proc.

²⁰ Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2022 m. II ketv. laisvų darbo vietų lygis siekė 1,9 proc., o tai yra 0,5 proc. p. daugiau nei 2019 m. II ketv.

²¹ Vertinimo metodai plačiau išdėstyti Ekonominės raidos scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo apraše. Prieiga per internetą: https://www.valstybeskontrolė.lt/TVS/Content/Biudzeto_stebesena/ERS_vertinimo_ir_tvirtinimo_aprasas.pdf.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai 2022 m. rugsėjo 12 d. paskelbto 2022–2025 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir parengė išvadą. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 8 straipsnio 7 dalies 3 punktu, Valstybės kontrolė išvadą teikia Lietuvos Respublikos Seimui. Kartu teikiama išvada dėl susidariusios padėties atitikties išskirtinių aplinkybių sąvokai.

Biudžeto stebėsenos departamento vyriausiasis ekonomistas,
pavarduojantis departamento vadovą

Jaroslav Mečkovski

PRIEDAI

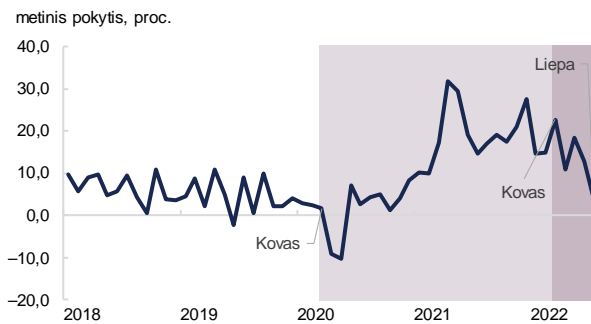
Išvados

„Dėl ekonominės raidos scenarijaus
tvirtinimo“

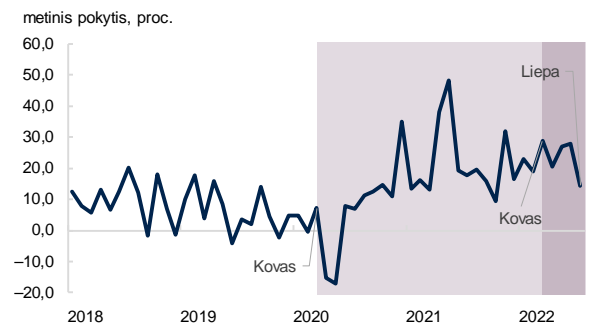
1 priedas

LIETUVOS EKONOMIKOS POKYČIAI IŠSKIRTINIŲ APLINKYBIŲ LAIKOTARPIU

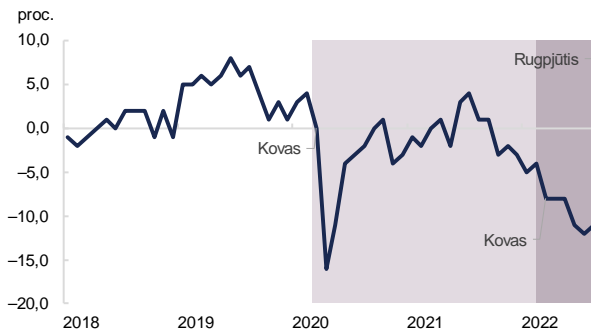
- ① Energetinių išteklių kainų augimas ir mažėjanti prekių paklausa lėtina **pramonės produkciją**¹.

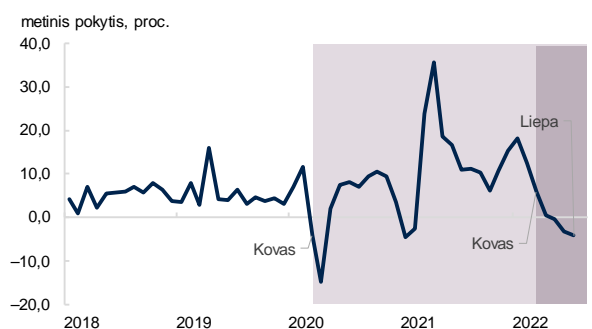
- ② Liepos mėn. stebimas lėtesnis lietuviškos kilmės prekių eksporto vertės² augimas.

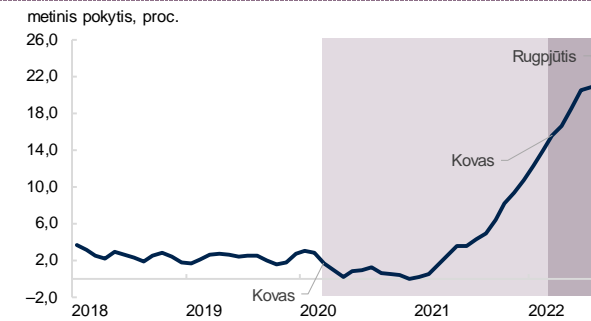
- ③ 2022 m. rugpjūčio mėn. **vartotojų lūkesčiai** išlieka neigiami.

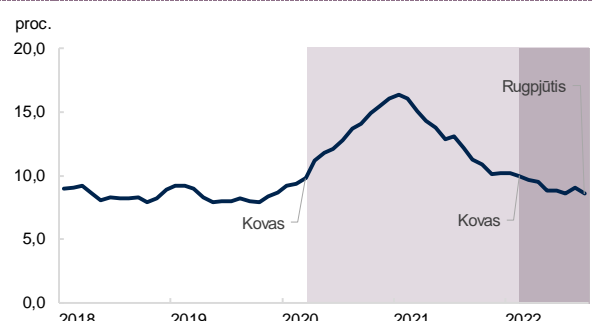
- ④ Susitraukimas maisto prekių prekyboje lėmė liepos mėn. **mažmeninės prekybos apyvartos**³ kritimą.

- ⑤ Rugpjūčio mėn. metinė **infliacija** siekė 21,1 proc., tačiau, lyginant su liepos mėn., 0,6 proc. pokytis yra žemiausias nuo 2021 m. rugpjūčio mėn.

- ⑥ Rugpjūčio mėn. **registruotas nedarbas** artimas vidutiniam 2019 m. lygiui.

¹ išskyrus rafinuotus naftos produktus / ² išskyrus mineralinius produktus / ³ išskyrus automobilių degalų prekybą

*Violetinis fonas žymi išskirtinių aplinkybių laikotarpį. Jame tamsesne spalva atskirai pažymėtas vykstantis Rusijos karas Ukrainoje.

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Užimtumo tarnyba, Valstybės kontrolė, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Išvados
„Dėl ekonominės raidos scenarijaus
tvirtinimo“
2 priedas

LIETUVOS EKONOMIKOS TEMPERATŪROS DIAGRAMA

Lietuvos ekonomikos temperatūros diagrama

Šaltinis – Eurostatas, Lietuvos statistikos departamentas, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Makroekonominių disbalansų stebėseną²² rodo, kad aukšta infliacija ir palanki padėtis darbo rinkoje lemia, kad 2022 m. III ketv. Lietuvos ekonomikos temperatūra išlieka aukšta²³. Atsižvelgiant į pastarųjų registruoto nedarbo dinamiką²⁴, tikėtina, kad 2022 m. III ketv. nedarbo lygis išliks panašiam lygyje kaip prieš tai buvusiame ketvirtyje. Remiantis *Sodros* duomenimis liepos mėn. vidutinės mėnesio pajamos, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, augo 11,6 proc., todėl projektuojama, kad 2022 m. III ketv. vidutinis mėnesio bruto darbo užmokestis toliau augs. Ekonomikos lėtėjimas, tikėtina, prisideda prie mažėjančios statybos, pramonės ir paslaugų paklausos.

²² Diagramos sudarymo metodika, rodiklių aprašymas pateiktas VK FI 2018-09-20 išvadoje Nr. BP-5 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“. Diagramoje parodyti nuokrypiai nuo daugiamečio vidurkio. 2022-04-05 išvadoje Nr. BPE-2 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ pateiktas statybų paklausos rodiklio apskaičiavimo aprašymas.

²³ Dalis diagramoje naudojamų 2022 m. III ketv. statistinių rodiklių yra negalutiniai. Grynosios infliacijos, SVKI prekių ir paslaugų liepos–rugpjūčio mėn. indeksų pokytis, gautas lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu ir prilygintas III ketv. Nedarbo ir užimtumo lygiai, laisvų ir užimtų darbo vietų skaičius III ketv. yra įvertinti taikant ekonometrinius modelius, atsižvelgus į Lietuvos statistikos departamento, Užimtumo tarnybos ir *Sodros* turimus duomenis.

²⁴ Užimtumo tarnybos duomenimis, 2022 m. liepos–rugpjūčio mėn. registruotas nedarbas atitinkamai sudarė: 9,1 ir 8,6 proc.